

628

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

0

Dessa anteckningar äro upptecknade
efter Riksdagsman Larssons minne, såsom han minns det för
omkring 60 år.

Skriv endast på denna sida!

ACC. NR. 628.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Blekinge Upptecknat av: Anna Hallenberg
Härad: Östra Adress: Hallarum, Jemjöslätt
Socken: Jemjö Berättat av Riksdagsman Larsson.
Uppteckningsår: 1924. Född år i

1

Uppteckningen rör Blekingedräkten: Kvinmodräkten.

Särken. Denna var indelad i två delar, över- och nederdel (eller som nedre delen i min hemsocken kallades) sarkaskonk. Sarkaskonket var av grov skättefallsväv och övre delen av något finare linneväv. Den räckte till halva smalbenet och var lite skråddad nedtill, försedd med armspjäll (små fyrkantiga lappar, som sattes under själva armhålan). Alltid lång ärm.

Särken.

Sarkaskonk.

Armstrumpor. Ett par cm. breda. Dessa förekom ofta utsydda. Rund urringning. Även rund krage, om sådan förekom, slät men rynkad ett par cm. bred.

Armstrumpor.

Fruarnas sarkar, dem som gav di åt sina barn voro försedda med sprund framtill. Detta sammanhölls med en silvernål, som satt på en kedja, likaledes av silver, omkring halsen.

Kjortlar. Alltid raka. Knäpptes i vänstra sidan med skonkaknapp. I högra sidan satt skonkalomman. Knappen var mestadels av metall. På framsidan sattes alltid en lapp av annat tyg. Den kunde vara större eller mindre och kallades "djäknelappen". Den skulle alltid finnas på kjolen, oavsett om tyget räckte eller ej. Vad betydelse den hade, vet jag ej. Skoning av hemvävt ett par dm. bred linneväv. Nästan alltid "fabla"(veck) på kjolen ju flera ju förnämare. Vid varje användande lades kjolen ned i kistan så väl i sina veck, att den på så sätt fick veck även på längden. Det förnämsta kjortlatyget var av 16:an silvat kjortlatyg (d.v.s. till den vanliga högtidsdräkten) i olika färger. Dessa voro ofta försedda med ett sidenband, runt kjolen neromkring bandet var ett par och 3 cm. brett och av olika mönster och färg, mycket vackert. Ofta gick det inte runt längre än dit förklädet började antagligen av sparsamhetsskäl.

Sidenkjolar förekom endast vid bröllop och då det var mycket högtidligt. Sidenkjolar.

Vit kjol användes mycket på sommaren, antingen slät vit eller bårdekjolar. Vit kjol,

Bårdekjolar. Bårderna, som voro 4 dm. breda, åstadkoms genom grövre inslag. Därav namnet bårdkjol. Bårdekjolar.

Överdelen. Av vit sockerduk, lång ärm, broderad armling. Överdelen.

Livstycket. Vid högtidliga tillfällen
av siden annars hemvävt ofta av samma som kjolen men aldrig vitt. Livstycket.

Schalen var, till högtidsdräkten av siden Schalen.
olika mönster och färger. Den lades i snibb över rygg och axlar
fram, att snibbarna kommo över förklädet framtill. Ju längre
snibbar, ju finare och förnämare. Mycket viktigt var att lägga
schalen riktigt på ryggen, att inte tillsnibben kom ovanpå, ty
i så fall gick vederbörande en stor ofärd till mötes.

Förkläde. Till högtidsdräkten siden Förkläde.
eller musslinförklä. Treumfant-förklä, fin sidenbrokad, mycket
dyrbart. Annars hemvävda förklä såsom blaförklä, hoppförklä i
olika färger.

Vardagsförklä: varkeförklä av lingarn Vardagsförkl.
till varp och ullgarn till inslag.

Sidenband-förklä och schalar tillverkades Sidenband-
i Stockholm hos Almquist(?) Här på orten köptes det i stan Karls- förklä.
krona av firma Hubendick och kallades allmänt för "tyska frön".
Hon var från Tyskland.

Underkjol. Av hemvävt tyg, som stop- Underkjol.
pades och stickades alldeles som man nu för tiden stickar ett
täcke, även lades emellan något tagel, för det kjolen skulle
stå ut", den kallades

Stubb. Innan stubben kom till (eller Stubb.
kanske samtidigt med den) bars en vanlig kjol med förklä som

underkjol. - Jag minns förresten en gumma, som i min barndom gick hit mycket. Då hon skulle snyta sig, tog hon först upp sitt översta förklä, så kjolen, så ett förklä till, så en kjol till. På den fräste hon väldans. Hon bar alltså 2 förklä och två kjolar.

Ytterplagg. Svart skjörtatröja och får- Ytterplagg.
skinnspäls.

Strumpor. Mellanblå, vita tår och krage Strumpor.
med lite krokar instickade i, gick till knäna och uppbars av strumpband, som vitades om benen. Saxade strumpband i olika färger, de gjordes även med korvspetor.

Skor. Svarta, sådan fason, som nu finns Skor.
till morgonskor. Även s.k. safian-skor i olika färger. Snörkängor.

Hårband. Håret bars flätat på ryggen Hårband.
och isattes myclet vackra hårband, lika kjolbanden.

Handskar. Svarta, hopknäppta med en liten Handskar.
silverkedja.

Huvudkläe. Till högtidsdräkten bars vitt Huvudkläe.
kläe av sockerduk, stort att det gick ned på ryggen. På de sidor som lågo överst, syddes en vacker hålsöm likaså broderades något vackert tyllbroderi i hörnet, som låg överst på ryggen.

En lika vackert broderad krage kring Broderad krag
halsen, hörde till den fina dräkten.

Detta var i huvudsak kvinnornas högtidsdräkt, men så deras helgdags- och vardagsdräkter voro mycket enklare.

Helgdagsdräkten. På huvudet en hemvävd, rutig sshalett med frans, rörandigt förklä, kjol av något enklare tyg, livstykke av samma som kjolen, endast särkarmarna. Skulle söndagsdräkten vara lite mer än vanligt fin, påsattes en vit av slätt tyg veckad rund krage runt halsen. Den slöt tät till halsen, var väl 3 dm. bred.

Vardagskjolen av tjock vadmal. Alla kjo-
lar voro långa.

I fastlagstiden bars svart dräkt.

Sorgdräkten. Svart tyg s.k. konsolatin.

Svart förklä med svarta mönster samt vitt huvudkläe. Vid uttryck för djupare sorg bars vitt förkläe, då alldeles släta. Det vita förkläet var något mindre, försedda med ett brett veck, så brett att det gick upp till knäna. Förkåe och kläe stärktes med potatismjöl.

Streka=namnet på ett sorgplagg, som bars vid mycket djup sorg. Ett vitt, fyrkantigt kläe, som veks i snibb alldeles som silkeschalen, fastän den måste överskyla hela den svarta skörtatröjan på ryggen och framtill. För att den skulle ligga stadigt, fastsattes den med knappnålar. Den bars ett helt år.

Skriv endast på denna sida!

Helgdagsdräkt

Vardagskjolen

Fastlagstiden

Sorgdräkten.

Streka.

Väska förekom icke i Östra härad utan en lösломma i vänstra sidan innanför kjolen.

Linningen på kjortlen kallades här allmänt "skonka-brynen".

Bruden. Den förut beskrivna högtidsdräkten men utslaget hår. Likaså hade brudpigorna utslaget hår.

Skillnaden på gift och ogift kvinna var håruppsättningen d.v.s. den ogifta bar håret på ryggen, medan den gifta hade det upplagt ner i nacken, alldeles slätkammat med bena fram. Även bar den gifta under kläet en fyrkantig mössa, så att av denna kläet fick en annan form.

Smycken. I Östra härad förekom smycken av guld under det att i västra Blekinge smycken av silver. Smycken hörde alltid till. Vid högtidliga tillfällen lånades, om inte vederbörande var så rik, att han själv ägde några. Unga flickor använde smycken först vid konfirmationen. Aldrig mera än vigselringen som gift d.v.s. endast en ring som gift. Då det skulle vara fest, bars ringar på alla fingrarna. Ringarna voro av olika valörer, såsom med stenar, emaljinnlägg o.s.v. Så nyttjades nästan allmänt öronringar.

Så ha vi den vanliga guldkedjan. Länk. En lång guldkedja, som räckte flera gånger om halsen försedd med ett hjärta eller dyl.

Broscher av olika slag.

Skriv endast på denna sida!

Väska.

"Skonka-brynen
Bruden.

Håruppsätt-
ningen.

Smycken.

Ringar.

Öronringar.
Länk.

Broscher.

Gördelsmycke. Silverplåtar el. dyl. på-
satta tätt intill varandra på en tygremsa av något tjockt. Gördelsmycke.

Knappar. Olika sorter, filigram och andra
släta silverknappar. I en skörtatröja kunde finnas ända upp till
 $1\frac{1}{2}$ dussin. Knappar.

Särknålen hängde på en kedja om halsen. Särknålen.
Ärmknappar voro olika (halsknappar), hop- Ärmknappar.
fästes med kedja eller ring.

Gåvosmycken. I kedja, 1 länk, ringar Gåvosmycken.
och psalmboken.

Morgongåva. En vanlig stor penning, som Morgongåva.
av fästmannen gives i fästmögåva.

Kvinnorna voro olika klädda vid först-
och sistmässa. Vid första högmässan bars högtidsdräkten och sis-
ta helgdagsdräkten.

Överkjolen veks och fästes upp hemma
för att skydda den. De hade då en sämre kjol under med förklä.
Då de kommo ett litet stycke från kyrkan, togs överkjolen ner
och de "pyntade" då till sig. En backe i Jemjö bär namnet Pynt-
backen än i dag därav.

Till kyrkdräkten, vare sig det var hög-
tids- eller helgdagsdräkten, hörde alltid psalmbok, svampdosa
och kryddosa, kryddkvast och mädduk.

Kryddosan, som innehöll kryddor och karameller, förvarades i lommen i vänstra sidan.

kryddosan.

Svampdosan, som innehöll svamp, bestänkt med någon parfym eller ammoniak, bars i handen, så den var till hands, om man skulle somna till under predikan, så att man fick sig en liten uppfriskning av ammoniaken.

Svampdosan.

Kryddkvasten utgjordes av lavendel som stöd för de övriga blommorna nejlikor, timjan m.m. Den skulle sys ihop för att bli stadig. Näsduken virades om kryddkvasten och psalmboken. Detta tillika med svampdosan bars i handen i kyrkan.

Kryddkvasten

Mansdräkten.

Skjortan. Som den nu är med mycket brett bröstveck, dubbelvikt krage. Grövre och finare väv, allt hemvävt.

Långbyxor. Kortbyxor förekom ej.
"Lårfor" = kalsonger. De räckte endast nedom knäna, av hemvävt linne.

Byxorna voro av vit grov linneväv och av annat hemvävt tyg t.ex. gråverken.

Västen med nedvikt krage.

Ankar- och mässingsknappar i vardagslag, då det var bättre silverknappar.

Fårskinnsväst användes, då det var mycket kallt. Den var så lång, att den gick nedom magen med i-stickade ärmar. Den bars innanför den andra västen.

Skriv endast på denna sida!

Skjortan.

Långbyxor.
"Lårfor"

Västen.

Knappar.

Fårskinns-
väst.

Ytterplagg. Skinnpäls överklädd med grå-

verka el. dyl.

Ytterplagg.

Kapprock. (reskappa) En stor lös kappa

Kapprock.

med ärmor. Denna var försedd med små kappor påsydda ovanpå varandra från halsen ända ned. Ovanpå detta en stor krage. Denna krage slogs vid stark köld upp och uppehölls av en för ändamålet avsedd grön halsduk, som togs om halsen, knöts ett halvslag framtill, snoddas till midjan, då den virades två gånger.

Strumpor, vita, långa, tvättades högst sällan mot lintyg och skjortor, som byttes varje lördag.

Strumpor.

Hårklippning. Rundklippning.

Hårklippning.

Hängslen. Skänktes av fästmän åt fästmannen. Dessa voro mycket utbroderade med korsstyng. Så fanns det väl även enklare.

Hängslen.

Huvudbonad. I vardagslag mössor med skärm, 18-riksdalersmössa, en fin skärmmössa. Vanligast läderskärm. Mössorna syddes av mössmakare. Vid högtidliga tillfällen Hög silkeshatt.

Huvudbonad.

Fotbeklädnad. Läderstövlar, halvlånga. Längre då det var finare. Lädergaloscher. Mycket föraktligt för män att komma med snörkängor, sådana som fruntimren begagnade.

Fotbeklädnad.

Finare mansdräkt. En köpt klädesklädning, vid bröllop etc.

Finare mans-
dräkt.

Mannen bar aldrig vigselring. Klockor

Vigselring.
Klockor.

mycket sällsynta.

Bärlock. En rund eller fyrkantig emalj- Bärlock.
bit infattad i guld och försedd med nyckel till klockan.

Männen rökade mest pipa, långpipa. Dessa Pipa.
voro längre och kortare. Värden hade alltid pipor till gästerna,
5 eller 6 stycken allt efter råd. Dessa fingo brukas av alla, som
ville röka.

Käppen var så lång, att man höll en bit Käppen.
ner på densamma, oftast försedd med silverkrycka, vilken var så
konstruerad, att den kunde fyllas med luktvatten och vid behov
endast skruva av locket och få del av innehållet.

Kläder åt en gosse på omkr. 6 år.

Kläderna syddes så stora, att de skulle vara till pojken blev 10 år. Tyg. Hemvävt gråverket, fodrat med blångarnsväv (tjock linneväv). Det blev så tjockt och styvt, att benen knappast kunde böjas. Ärmarna voro så långa, att de vekos upp. Den högra ärmen fick vanligen tjänstgöra som näsduk, ty någon sådan var det alldeles överflödigt att ha med sig.

Dopdräkten.

Över den vanliga spädbarnsdräkten bred-
des ett med kulört garn, rikligt broderat ~~broderat~~ täcke (eller
vad man ska kalla det) över hela barnet framtill, knöt fast det
baktill. Vit dopmössa.

I lindan lades (vid barndop) en stor
silverpenning, som skänkts av gumodern. Betydelse: lycka, välgång
och rikedom.

628

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

14.

Likdräkt.

En god skjorta och särk. Mycket vanligt
att gamla lade undan en god "jordasärk" eller "Jordaskjorta".
Mycket ofta strumpor. Klädseln syddes hemma.

Diverse anteckningar.

Kläderna syddes av socknens skräddare och skorna av socknens skomakare.

Silverknappar i västar och andra plagg syddes fast sålunda: I tyget tränsades små knapphål, lagom att sticka igenom knappen. Innanför västen fastsyddes en smal remsa av sämskskinn eller ålskinn och på denna syddes knapparna fast. Omöjligt att slita bort dem.

Silverknappar

Bröllop.

En sed vid bröllop var den, att båda kontrahenterna skulle hålla i ett kläe, jag tror av silke. En betydelse för sammanhållningen i äktenskapet.

Min faster talade om för mig, då hon levde, att då hennes syster gifte sig, hade de bröllopet på övre våningen, och då var det sed, att brud och brudgum bjöd omkring vin. Då de skulle gå ned till kökspersonalen, hade de sådant besvär, för att ej släppa taget i kläet, ty det betydde olycka i äktenskapet.